

LA VIGERIE

BAIONA'N JAIOA, FRANTZIAN GOTZAI, AFRIKAN GONGOTZAI ETA ELIZAN KARDENAL. XIX MENDEAN ESKLABOTASUNAREN AURKAKO BORROKATZAILLE PURRUKATUA, AFRIKAN BATEZ ERE. "ANAI ZURIAK" DERITZAN ELKARTE MISIOLARIAREN ERATZAILLE...

EUSKALDUNA

"Euskalduna naiz-iñoan berak-eta orrexegaitik, burugorra; tontorrera eta gaillurrera zuzenean ezin ba'dut, zearka ekingo diot; baiña, gora eldu gabe ez dut etsiko..."

Ala gertatu zan bere bizi osoan; eskuartean artutako lanak goraiño jaso zitun. Baiona n jaioa zan urriaren 31'an, urtea 1825. Irurogeita amabi urte beteta il zan 1897'ko abenduan.

Gizon indartsua espirituz eta gorputzez, beti lanean irrikatzen, lagun urkoaren alde beti maitasunez eta maitasun orrek Kristorengan zuan bere sustraia eta oiñarria.

Aita Santu Leon XIII'garrenak zionez, Zibilizazio eta Kristautasunaren aldeko jokabideetan, Lavigerie zan aurrenetako bat munduan eta historian. Eta orrenbeste zion gerorago Pio XI'garrenak ere.

ARDURAK

Zer izan zan?

Ona zertxo batzuek: Paris'eko Sorbona Ikastola Nagusiko irakasle, Oriente'ko Eskolaren zuzendaria, Rota Romana deritzan Epaimaiako bat, Nancy'ko Gotzai, Argel'eko Gongotzai, Mixiolari Zuriaren eratzaille, esklabuen askatzaille, Elizaren Kardenal eta Afrika'ko Apostolu nagusia...

EKLABOTASUNA ISTORIAN ZEAR

Esklabotasuna Afrikan beltzen kaltean egiten zan antxiña-antxiñatik. Baiña, sistema bezala XV'garren eunikian eratzen da. Antonio González, portugesa, itsasgizona zan eta, mende-erdi bat Ameriketarako arkitu baiño lenago, asi zan Afrika egoaldera joaten, Bojador deritzan lur-muturretik beera. Legorreak sartu eta bidaldien ondoren gizaseme beltzak ekartzen zituzten arrapatuta, esklabu bezala saltzeko.

Arrek eman zion negozio negargarri oneri asiera eta bere antzera ekin zioten beste batzuek ere negarra Afrikan zabalduz.

Baiña, arazo au benetan bildurgarri biurtu zan Amerikarako arkitu ondoren. Asieran kolonizatzaileek indioez baliatzen ziran, auek ez bait zuten animarik animalienak ezik. Anai Bartolomé de las Casas eta Renteria euskaldunak, ordea, indioen eskubideak defenditu zituzten Errege Katolikoaren aurrean eta eurentzako eskubide guztiak eta askatasuna lortu zuten.

Andik aurrera, indoen, ordez, Afrikako beltzak esklabu.

Konpañi aundiak eratu ziran negozio au aurrera eramateko Afrika barrualdeko probintzietan. Kosta-aldean gazteluak eta txabola aundiak eraiki zituzten barkuak zetozten bitarteetan, Ameriketarako beltzak gordetzeko.

Esklabotasunaren aurkako Frossard jaunak zionez, Ginea'tik 1788'arte, amar milloei beltz atera zituzten.

Eta Afrika osoan, 45 milloei 1.511'tik 1.789'ko bitarte guztian.

MORROIEN ALDE

Lavigerie'k bere mixiolariak bialduta zeuzkan Afrika erdira eta aiengandik jasotako berriekin sutu zan zearo bere biotza eta esklabuen alde lan egiteko gogoia.

"San Ziprianok, neure aurreko gotzaiak, elizako kalizak saldu zitun bezala Afrika'ko orduko esklabuak askatzeko, neuk ere alegiñak egingo dituk gizarajo oien alde, mundu guztiko katolikuen biotzak ikutu arte."

Une artan Brasil'eko enperadorea eta Leon XII'garrena alkarrekin artu-emaneta jarrita zeuden Brasil'eko bi milloei esklabueri askatasuna emateko; orduan gure euskaldunak eskutitz bat bialdu zion Aita Santuari Afrika'ko beltzen alde jokatzeko.

Idatzi au begien aurrean izan zuan Leon XIII'garrenak bere "In plurimis" enziklika Brasil'go gotzaiantzat idatzi zuanean, eta bertan mundu zabaleko kristauei eskatzen zien alegiñak egin zezatela lur-gaiñetik esklabotasuna errotik ateratzeko.

AITA SANTUAGAZ

Askatutako esklabu arabe eta beltzak arturik berarekin, Aita Santuarengana jo zuan 1888'ren Pentekosten egunean, Vatikanoko Sala Ducal deritzan gelara. An agertu zuan Afrika'ko esklabuen egoitza negargarria.

"Egoera iguingarri au lurren gaiñetik zearo kentzeko indarrak duten guztiei erregutu diet-zion Leon XIII'garrenak— alegindu ditezela ori lortzeko; baiñan eginkizun au aurrera eramateko, zuan espero dut, batez ere, Kardenal jauna, ezagutzen bait dut zure kementasuna eta ziur nago Kruzada berri au aurrera eramango dezula berre azken elbururarte."

EKLABUEN ALDEKO EKIÑALDIA ERATZEN

Aita Santuaren agindua artu ondoren asi zan ekin-tza ori eratzen. Lenengo Paris'tik ekin zion lanean, San Sulpizio elizaren pulpitotik, gotzai jantziekin: bere mintzo gartsuak suspertu zitun entzule guztiak: "odolak eta sufrimentuak eten; lotsagarri da gure gizaki-alkartearentzat esklabotasunaren irauntzea; beraren aurka lan egitea, justizi-zuentasunaren eta askatasunaren alde lan egitea da..."

Egunkari danak onartu zuten bere lana.

Paris'tik Londres'era. Mitin batean parte artzen du, esklabotasunaren aurka; lord Granville jauna zan mitiña eratu zuena eta Ingalaterrako Kardenal Nagusia, Manning Jaun agurgarria, mai-buruko.

Billera onen erabakiek beartu zituen Europako agintariak esklabotasunaren kontrako neurri sendoak artzera.

Londres'etik Bruselas'era.

Emen 25.000 franko-urre bildu zitun esklabuak erosteko eta 500 gaztek eskeiñi zizkioten beuren buruak, Desertuko Anai Zurién arterako. Berak eratu zuan Anai-di au Afrikao Misioen onerako.

ERREGEAREN ITXAS-ONTZIA

Gaiñera, gerrako barku bat eskeiñi zion Erregeak, berberak, Zingira Aundien (Los Grandes Lagos) inguruetan esklabutasunaren aurkako ekintzari laguntzeko. Friburg'en (Alemanian) esklabotasunaren aurkako Kongresuan parte artzerik ez zuan izan, gaixotasunak galezarzita; baiña, txoztena bialdu zuan ondo argia.

Espainia'ren laguntza ere eskatu zuan.

Italia'ra urbildu zan, lenen Milan'era eta ondoren Napoles'era. Bere deiari emandako erantzuna zoragarria izan zan: beste iñon baiño ohea.

Luzerna'ko billera egitekoa zan; baiña, Lavegerie gaixo eta aren ordezkari bat egin zan Paris'en gure kardenala buru zala. Billera onetara nazio geienak bialdu zuten beuroen ordezkariak. Erabaki bat auxer artu zuten: Aita Santuari zera eskatzea, parroketan eskabide bat ekintza onen alde egitea urteero. Lavigerie berak eraman zion eskabide au Leon XIII'garrenari. Andik sortu zan Epifani egunean parroketan egiten zan esklabuen aldeko eskea.

AFRIKA'KO MIXIOLARIA

Apaiz berri zala, liburutegi bateko idazkari, Mixiota-ko gaiak erabilli zitun liburu zerrenda bat idazteko. Orrekin bakarrik ez zan, ordea, konforme eta 1872'an Afrika'ko Kabila artean ibilli zan mendi-malkarretan zear mixiolari. Pio IX'garrenak bere ondoan nai zuan apaiz ura; baiña, Lavigeriek eskatu zion arren eta arren utzi zezaiola bere barruko mixiolari-garrari jarraitzen...

* * *

Nancy deritzan elizbarrutiko gotzai izendatu zuten; bere gogo, ordea, ez zan esi estu aretan baretzen eta Argel'erako izendatu zutenean, orduantxe bere oner atorri; Argelia ikusten bait zuan Afrika'rako ate zabal baten antzera. Afrika zuan Lavigeriek bere biotzaren kezka guztien erdian.

Arabeak zitun ifar aldean eta beltzak egoan; auekin lana zuzenean egin bear zan Kristo eta bere Eliza agertuz; aiekin, berriz, zearka maitasunezko ekintzen bitartez.

Pio IX'garrenak Sahara eta Senegal'eko Delegado Apostoliku izendat zuan.

ARGEL'era

Gotzai gazte arek bere burua Afrika'ko Apostoluzarako aukeratua ikusten zuan eta Argel'era eldu zanean onela zion:

"Zorioneko Eliza afrikarra, zure naigabeak gozatze-
ra natorkizu eta zure garai bateko ospea berritza.

Martirién odol artean sortu eta azia zera eta, zure seme batek zionez, martiri-odola kristau berrién azi emankorra da. Ala gertatu dedin nerre malkoak zureekin naastuko ditut eta bear ba'litz nere bizia ere emango nuke zure alde, zu aundi eta ospetsu ikuste arren."

Eta aurrerago:

"Afrikar lur au nazio kristau eta biotz aundikoa egin nai dut, zuen bitartez, eremuan zear, Afrika erdira eldu aal izateko, bertan dauden erri negargarri aiek lurretik jaso eta Kristautasunera erakartzeko..."

Ifar-Afrika eta Afrika Erdikoa, guztiak nai zitun Kristorentzat.

ARGEL'en

Bera eldu zanean, izurri edo peste ikaragarri bat agertu zan Argelia'n, ondorengo gosete eta mixeriarekin. Umezurtzentzako etxeak eta gaixoentzako ospitalak eraiki zitun eta neurrigabeko ondasunak zabaldu.

49 eliza berri eraiki zitun eta 313 parroki eta kapilla berritu. Bi seminario apaizgaintzako, gazteez beterik, jaso eta ondoren 900 erlijioso, andre eta gizon, ekarri zitun gaxoeitegi eta eskoletarako...

Argelian kristautasuna errotuta, bere semeak bialduko ditu Sahara, Sudan eta Afrikaren ardatzean dauden errietara. Auen artean, Uganda'ra, bere semeen odolez ongarritutako errira.

EGOKITASUNA

Afrika'ko Ifarraldea arabea da eta auekin zearka ibilli bear kristau batek eurak bereganatzeko. Ori ondo-txo zekian Lavigerie mixiolariak. Otoitza eta karidadeko ekintza erabilli bear, kristau-sustraiari zirrikiturik aal izateko. Gaiñera mixiolariak bere buru2 egokitu bear islamitarren bizi-moldeari.

Orregaitik agindu au ematen die beure semeeri: arabe izkeera erabilli beti eta kabilena, iñoren laguntzarik gabe, interpreterik gabe, itzultzaillerik gabe. Eta ez dute bein ere frantzesez itz bat ere esango. Orretzaz gaiñera, arabeen bizimoldeari oso-osorik egokitu beuren buruak.

Orrela mixiolaria ikusten ba'dute euren mintzaira darabillela, euren antzera bizi dala janean eta pentzakeran, gogo onez artuko dute euren artean eta orrela apurka-apurka ateak ireki kristautasunari.

Lana benetako zailla eta gaitza, atzerritarrentzako biotza gorrotoz beteta bait zuten arabeak garai artan.

KABILETAN

1873'garrenean Djurdjura aldeko errikkak dira aukuratuak apostoladutza egiteko. Kabilatarrei erlijiorik ez aitatzeke ere, agintzen die bere mixiolariei, eurak sinisten dituzten dogmak ez ba'dira: "sendatzea eta erakustea, orra apostoladutza guztia, egia eta maitasuna." Erakustea, umeeri eskola ematea zan. Besterik ezer ez. Erlijio-erakutsirik ez, iñolaz ere ez: ez agerian, ezta bakarka ere, iñungo aitzakirik gabe. "Ez da iñor kristau

egiteko ordua, biotza maitasunez irabaztekoa baizik: ortik at egiten dezutena, lan guztiak alperrik galtzea izango da..."

MIXIOLARI BERRIAK

Lan onek langille bereziak eskatzen zitun eta orretarako 1868'garrenean seminario bat eraikitzen du. Zertarako? Mixiolariak arabe eta beste Afrika'ko errien arauera bizitzen ikasi dezaten. Eurak joango dira Argelia-egoaldeko basamortuan aurrera Senegal eta beste erri beltzen artera...

Arabe-antzeria jantzi zitun: soñeiko zuri luzea eta orren gaiñean kapa zuria. Apaizak, agerian eta bular-gaiñean, errosario bat; apaizak ez ziranak, berriz, leku berean, gurutze gorri bat.

"Emengo mixiolaria gorputzez afrikar bear du izan, eta gogoz, kristau." Orrela jantzitako mixiolarietara bilduta zeuzkaten umezurtzek egin zieten arrera zoragarria izan zan. Lavigerie'k arrazoi.

EMOITZAK

Egokitasun onen emaitzak ugariak izan ziran Kabilarren artean. Bostgarren kristau ziranak, gerora musulman eta orain berriro kristau izaten asiak... Ogei urte igaro baiño lenago giroa sortuta zegoan kristau-dotriña argi eta garbi erakusten asteko erlijioaren eta Elizaren kondairaren bitartez, dotriña-libururik eskuetan ipiñi gabe.

Pixkana-pixkana kristau egiten, kristau-giroa sortu zuten mixiolari aiek Kabilentan, bataio, ezkontza, illerri-kristau eta abarren bitartez.

EMAKUMEA MIXIOLARI

Bereala konturatu zan Lavigerie gizonen lana ez zala naikoa eta emakume arabeak emakume kristauak bear zitula bere laguntzarako... Emakume batek erreza-gogoz ikutu zezakeen beste emakume baten biotza eta arabeari bere nekeetan lagundu...

Pentsa eta egin: andre Mixiolari Zurientzat lekaidegia sortu zuan 1869'an Arjel'en bertan. Euren kargu egongo ziran gaxotegi, umezurtzen-etxe eta eskolak.

Bada kristau-errian "Sodalicio de San Pedro Claver" deritzan elkarte, mixioetara joan gabe, mixiolarien alde zuurki jokatzeko duena. Lucerna'n sortu zan: Esklabotasunaren aurkako Kongreso eratu zan eta bertan Lavigerie'k itz egin. Berba aiekin zirikatuta Maria Teresa Ledochowska kondesea etorri zitzaion eta topaketa artatik sortuko zan Mixioen aldeko elkarte berria.

MIXIOLARI-ARAUAK

Bere mixiolarietarako arauak berak ematen zitun; baiñan, orretzaz kanpora, bakoitzari ere idazten zien bere aolkua emanezeta gogoa jazoz... eta euren lane-

tarako dirua Europa eta Canada'n eskatzen zuan bertara apaizak eskean bialduta. Arjel eta beste Ifarraldeko Afrikako errietan amar milloï urrezko franko banatu zitun.

AFRIKA ERDIRA

Ebanjelioa Afrikaren ertzetatik zebillen, baiña Afrikaren biotzik ez zuan ikutu oraindik.

1878'garren urtean Livingstone eta Stanley esploradoreak Kongo inguruetakoko beuroen ibillaldiak amaituta zeuzkaten. Ibillaldi oien ondorio bezala Nazioarteko Elkarte bat eratzea erabakita zegoan erri aieri zibilizazioa eramateko: europar arteak, produzio-bideak eta sal-erosketak batez ere.

Asmo oiek orrela zirala, Lavigerie'k Aita Santuarengana jo zuan, Elkarte orrekin batera mixioak sortu bear zirala esatera. Eta bera, bere seme-alabekin, prest zegoela toki aietara joateko. Pio IX' garrenak esandakoa onartu zion, baiña, erabaki ori aurrera eraman baiño lenago, il zan.

* * *

LURRALDE BARRIAK

Odoren etorri zan Leon XIII'garrenak, Otsaillaren 4'an, 1878, Mixiolari Zurieiri Victoria, Nyanza eta Tanganika zingiren inguru guztiak eskeiñi zizkien mixioak eraitzeko. Garai aietan zailtasunez betetako tokiak ziran aiek... luzeak eta zabalak.

Gazte batzuek pozik prestatu ziran lan artarako. Iru mixiolari bialdu zitun basamortuan zear Tomboctou zeritzan errira, ifarretik egoaldera; baiña, bidean erail zituzten. Bialdu zitun beste iru eta suerte berdiña izan zuten. Sahara'ko are legorrik kristau-odolez buzti ziran.

Une artan esan zitun Lavigerie'k itz auek:

"Euskalduna naiz eta mendia zuzenean igaro ezin ba'dut, zearka egingo det... eta tontorretik edo aldamentetik beste aldera igaro gabe ez naiz etsiko. Burugogoren entzutea ez dugu alperrik eramaten."

Erditik eta zuzenean joan ezin eta orduan egoaldek bialdu zitun: Marsella'n ontziratu ziran amar mixiolari Zuri itsasotik egoalderuntz, Afrika-kostatik zear. Eldu ziran Zingira Aundietara; ez, ordea, osorik taldea.

* * *

MIXIOLARIETZAKO AOLKUAK

Mixio-postu berri bat sortzerakoan auek gogoan izan:

Arabeak esklabu-tratorako dituzten tokietatik alde egin mixio bat sortzerakoan, esklabutasuna ostropo galanta bait da kristauak egiteko.

Protestante-mixioa dagoen tokietan ez mixio-katolikorik sortu, naastea sor ez daiten bertakoen espirituetan. Alde egin amar kilometroan gutxienez.

Toki osasuntsua izan dedilla, jende-tarte onekoa eta emankorra lurra bertatik bizi aal izateko. Onartzen ez bait zaituzte, alde egin beste erri batera.

* * *

ERRITARREN IZKUNTZA

Izkuntzari buruz:

Sei illebate igaro ezkerko mixiolariak erriaren mintzoan berba egingo dute, euren artean ere bai.

Osasuna:

Bearrezkoa da eta orregaitik alde egin leku kutsatuetatik eta etxeak toki airosoan jaso.

Janariak:

Bertakoak izan bitez beti. Norberentzako norberak atera bear du jatekoa, Europa'tik edo Propaganda Fide'retik laguntzaren zai egon gabe. Orretarako lenengo egunetik asi matsondoak aldatzen, garia ereiten eta abar. Lan auetarako bearrezkoak dira Anaiak, mixiolariak eurak espiritu lanerako egon bear bait dute gorputz eta espirituz.

Dotriñari buruz:

Kristautasuna zuzenean erakutsi; baiña, ez gauza danak asieratik. Lenengo gizaki guztieri dagokiezan Jainkoarekiko egiak; ondoren Jesus'en berri eman eta Elizarena, eta kristautasunean oiñarrizko diran egiak. Egi oien ondorioak gerorago etorriko dira. Eragozpen aundienak eskontzatik datoz: poligamian bizi dira eta emazte bakar batekin konformatzea ez da erreza...

* * *

MAILLAK

Biurtzeari buruz:

Elizaren asierako egitarauak berritu zitun Aita Santuaren baimenarekin eta irumailak ipiñi biurtze-bidean: eskabidea egiten zutenak, katekumenoak eta bataiatuak. Kristau-bizitzak eragozpen aundiak zitun giro artan eta aurrera egindakoak atzera egitean, eragozpen oiek ziralata, beste kristaudentzako beatz-topo izan ez zitezen, ortarako ipiñi zitun iru maillak.

Lehengoan erakutsiko zitzaien izakiaren oiñarrizko egiak, kristautasunaren argitan. Bigarren maillan, krista-

sunezko egi zakonak, baiña sakramentuetatik bat bakarra: bataioa. Eukaristia eta elizkizunik ez. Irugarrenean ez da sekreturik izanen.

Lehengo maillan gutxienez bi urte; eta beste bi, bigarrenean. Lau urte oiek igaro eta gero, eta mixiolariari egoki iruditzen ba'zaie, orduan eman bataioa. Zerbait alditan, ordea, ohea izango da bataioa eriotzako ordurarte luzeratzea; batez ere poligamia arazoan, emakume batekin konforme izango ez ba'dira.

* * *

EGINDAKOTIK ZERBAIT

Lavigerie 1897'an il zan. Andik ogeita hamar urte baiño lenago, Uganda'ko erri nagusian katedral berria eraiki zuten. Bear izan ziran milloi t'erdi ladrillu Mixiolari Zuriak egindako labetatik sortu ziran, uri nagusitik kilometro batzuetara, eta andik errira kristauak eraman zituzten beuren bizkarretan.

Nazioko agintariak an ziran.

Kantuak apaiz gai beltzek osatutako Schola Cantorum'en mende.

Kristauak bertan irureun milla baiño geiago ziran eta katekumenoak beste orren beste. Lurrak osasundu, bideak urratu, erri berriak sortu... Kristautasunarekin batera onura guztiak eraman zitun Lavigerie'k eta bere Elkarreak Afrikan zear...

Dei ukigarri bat egin zien Frantzia eta Eurlona'ko seminarioei, Afrika beltza Kristorentzat irabaztek 3. Bere deiari erantzunez etorri zitzaizkion mixiolari-gaiak Frantzia, Belgika, Holanda, Alemania eta Canada tik. Guztien biotzean asmo bakarra: mundu beltza Kristorentzat irabaztea.

* * *

CARTAGO'n ILLOBIA

Il zanean bere gorpua Cartago ko eliz-nagusian eortzi zuten, berak aurretik bedeinkatutako illobian.

ARRINDA'TAR ANES